

หัวข้อวิจัย พัฒนาการของสังคมอีสาน ในพุทธศตวรรษที่ 24-25

ชื่อผู้วิจัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประนุช ทรัพย์สาร

คณะ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

สถาบัน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ปีการศึกษา 2550

บทคัดย่อ

สังคมอีสานในอดีตนั้นได้จัดระบบบริหารราชการ โดยได้รับอิทธิพลจากอาณาจักรล้านช้างจึงจัดแบบอาญาสี่ ส่วนนครราชสีมาและหัวเมืองในแถบอีสานใต้ ได้รับอิทธิพลจากรัฐส่วนกลาง จึงจัดการปกครองโดยมีเจ้าเมือง กรมการเมืองแบบรัฐส่วนกลาง หัวเมืองอีสานมีความสัมพันธ์กับรัฐส่วนกลางที่กรุงเทพฯ ด้วยการส่งส่วย ซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติ ของป่าและผลผลิตของราษฎร นอกจากนี้ได้มีการเกณฑ์แรงงานไปทำงานและเกณฑ์พิเศษ เช่น ทำสงคราม เมื่อต้องเผชิญกับฝรั่งเศสที่ขยายอิทธิพลเข้ามา บริเวณลุ่มแม่น้ำโขง ทำให้ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการปรับระบบบริหารราชการให้ใกล้ชิดมากขึ้น โดยโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้องยาเธอ ทรงเป็นข้าหลวงใหญ่ต่างพระองค์สำเร็จราชการ ขึ้นมาบริหารราชการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง มีการทอนอำนาจเจ้าเมืองท้องถิ่นลงและให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากขึ้น ส่งข้าราชการส่วนกลางขึ้นมาปกครองพร้อมทั้งรับนโยบายจากส่วนกลางมากขึ้นตามลำดับ การปรับปรุงระบบบริหารนี้ทำให้เจ้าเมือง กรมการเมืองท้องถิ่นรู้สึกสูญเสียอำนาจ จึงเกิดการต่อต้านขึ้นการเปลี่ยนแปลงการเก็บส่วยจากที่เคยเก็บเป็นสิ่งของมาเป็นเงินตราทำให้ราษฎรรู้สึกลำบาก เพราะเป็นสังคมที่มีการค้าและใช้เงินตราน้อย นอกจากนี้ยังประสบปัญหาฝนแล้งอยู่เสมอ บางครั้งจึงขาดแคลนข้าวต้องเดินทางหาอาหารยังที่ห่างไกล ซึ่งชาวอีสานก็ได้แบ่งให้ สังคมอีสานจึงเป็นสังคมที่แบ่งปันกันช่วยเหลือกัน

ชีวิตของชาวอีสานขึ้นกับการทำนา ทำไร่ หาของป่า ทำการผลิตทุกอย่างที่จำเป็นต้องใช้แต่ถ้าขาดสิ่งใดก็จะใช้วิธีแลกเปลี่ยนกัน ดังนั้นสภาพเศรษฐกิจจึงเป็นแบบเลี้ยงตัวเอง และเริ่มเปลี่ยนแปลงไปเมื่อมีเส้นทางรถไฟมาถึงนครราชสีมา ทำให้การขนส่งสินค้าสะดวกขึ้น ในฤดูแล้งบางคนก็เป็นนายฮ้อยค้าวัว ควาย และได้มีชาวภูทอกเข้ามาค้าขายสินค้าได้แก่ พลอย หม้อทองเหลือง ฆ้อง ฯลฯ แต่การค้าก็มีปัญหาเนื่องจากถูกโจรปล้น

ความไม่ปลอดภัยจึงเป็นปัญหาต่อการเดินทางค้าขายอย่างยิ่ง นอกจากนี้ได้มีชาวจีนเดินทางเข้ามาภาคอีสานมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อมีเส้นทางรถไฟ ทำให้นครราชสีมาเป็นศูนย์กลางการค้า ข้าวและหมูเป็นสินค้าส่งลงมายังภาคกลางของประเทศโดยทางรถไฟ มีสินค้าต่างประเทศเข้ามามากขึ้น เศรษฐกิจของภาคอีสานจึงมีความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจของประเทศและของโลก

ชุมชนบริเวณลุ่มแม่น้ำชี แม่น้ำมูลได้มีการขนส่งสินค้าโดยทางเรือเพื่อไปขึ้นรถไฟที่ทำช้าง นครราชสีมา แต่เมื่อเส้นทางรถไฟขยายมาถึงอุบลราชธานีเรือสินค้าเหล่านี้ก็นำสินค้ามาขึ้นรถไฟที่อุบลราชธานี และได้มีการขนส่งสินค้าทางแม่น้ำโขง จึงเกิดการติดต่อสัมพันธ์ของผู้คนและการค้าในบริเวณลุ่มแม่น้ำโขง ทั้งในประเทศไทย ลาวและกัมพูชา ได้มีชาวฝรั่งเศสเข้ามาสำรวจแม่น้ำโขงและทำการค้าด้วย โดยมีเมืองเชียงแตงและเมืองโขงเป็นด่านภาษีที่สำคัญ การค้าที่เกิดขึ้นจึงเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงมาถึงเมืองในภาคอีสานด้วย

คำสำคัญ : พัฒนาการ, อีสาน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

Research Title   Development of Isan Society during 24th -25th Buddhist Centuries
Name   Assistant Prof. Pranut Suppayasarn
Faculty   Humanities and Social Sciences,
                                 Rajabhat Maha Sarakham University
Year   2007

ABSTRACT

This research is a historical study of Isan social development during 24th-25th Buddhist Centuries. In the past, Isan or the Northeast of Thailand, was governed under the 'Ayasi', being influenced by the Lan Chang Empire; while Nakhon Ratchasima and other towns in Southern Isan were influenced by the central government, and thus ruled by governors and town committees, similar to those in the central area. Isan towns were related to the central government through presenting of offerings or resources, mainly local wild products, besides recruitment of laborers and other special drafting at wartime. An example of this was the French expansion into the Mekong region, prompting His Majesty King Rama V to adjust the organizational structure of administration for closer government by appointing his younger prince brother the royal governor acting for him. This led to reduction of local rulers' power while increasing the number of central government officials assigned with central government policies for administration. This loss of administrative power of local rulers gradually led to more resistance on their part. Apart from this, a change from the central government's collecting of offerings or resources to collecting monetary currency also made it more difficult for townspeople because Isan was a society of little trade and minimal use of currency. Besides, there were usually droughts throughout the area causing shortages of rice supply, followed by necessity to seek food supplies elsewhere. This inevitably turned Isan into a society of mutual sharing and assistance.

Isan inhabitants mostly relied on farming and wild products. They produced and made what they needed and exchanged for what they lacked. So the Isan economy and way of life was, more or less, self-sufficient at certain level and began to gradually change with

more convenience in transporting goods when the railway was extended to reach Nakhon Ratchasima. In the dry season some Isan people even became tradesmen of cattle, herding their cows and buffaloes to sell elsewhere nearby. Meanwhile, there was an advent of the Kula ethnic group, coming to Isan as traders of such products as gemstones, brass utensils, and 'Kong' (an ancient musical instrument), etc. At that time trades in Isan were also conducted with difficulty during transportation due to robbery that caused insecurity in their trades. There was also an increasing number of Chinese people coming to Isan, especially with the coming of railway, making Nakhon Ratchasima the Trade Center with rice and pigs as the main exports to the Central Region, while foreign goods were brought into the Isan area, increasingly connecting its economy to that of the nation and the globe. Previously people living along the Chi and the Moon had to transfer their products and goods to the train at Ta Charng, Nakhon Ratchasima, but after the railway was extended to Ubon Ratchathani they began to transfer their goods to the railway station in this province instead, and this led to transportation of goods via the Mekong River, generating contacts and trade relations along the Mekong areas of Thailand, Laos, and Cambodia. This also brought the French into this region to survey the Mekong River and conduct their trade, with Muang Chieng Taeng and Muang Kong being two important duty ports. These existing trades then extended their networks to several towns in the Isan region.

Key words: development, Isan, Northeast of Thailand